Доповіді Академії Наук УРСР

1940 Відділ біологічних наук № 10

ГІДРОБІОЛОГІЯ

РИБИ р.р. БЕРДИ І ОБИТОЧНОЇ

Д. БЕЛІНГ і К. ГІММЕЛЬРЕЙХ

(Представлено акад. Б. І. Чернишевим)

Склад рибного населення невеликих річок українського узбережжя Азовського моря до останнього часу був невідомий. Експедиційні дослідження Гідробіологічної станції АН УРСР (липень—серпень 1937 р.) виявили його для річок Берди і Обиточної, які починаються у підвищеній частині Азовського кристалічного масиву і впадають в Азовське море. Верхня і середня течія цих річок інтенсивна, нижня (з пригирловою частиною)—повільна. Ріка Обиточна впадає в море безпосередньо (періодично вона відокремлюється від нього вузеньким пересипом); р. Берда впадає в так званий Солодкий лиман, з'єднаний з морем. Довжина р. Берди становить 121 *км.* Для р. Обиточної довжина 87,5 *км.* Вода обох річок сильно мінералізована (мезогалінні водойми). За класифікацією А. Огієвського (1936), їх можна віднести до категорії степових зовсім малих річок з періодичним стоком (паводкові), з повенями, з снігово-дощовим живленням, великим похилом і сталим руслом. В Берді на всьому її протязі (від гирла до витоку) зроблено тканицею і волоком 35 ловів риби (з них 14 кількісних). Разом зібрано 7708 екз. риби, серед яких виявлено 23 види (табл. 1).

До них можна додати ще кілька видів, які заходять періодично в річку з Азовського моря і Солодкого лиману (осетер, тараня, рибець, судак, сом, можливо, і ще деякі, що трапляються в Солодкому лимані). В р. Обиточній на всьому її протязі зроблено 32 лови (з них 12 кількісних). Серед 21315 екз. зібраної риби виявлено 29 видів (табл. 1). Верхню течію річок, яка в основному має вигляд вузеньких струмків з водоспадами, населяють тільки 1—2 види. На середній течії видовий склад риб багатший (13—15 видів), при чому розміщені вони т[illegible] нерівномірно: по ділянках з жвавою течією, піщаним каменистим дно[illegible] переважають головень, верховодка, піскар та ін., по глибших плесах з повільнішою течією скупчуються річковий бичок, гірчак, щипавка, бобирець, плітка та ін. Нижня течія річок має найбагатший видовий склад риб, серед яких ми знаходимо ряд видів, звичайних для Азовського моря і солонуватих лиманів (*Atherina mochon pontica* Eichw., *Gobius syrman* Nordm. та ін.). В пригирловій ділянці р. Обиточної, де лиман не розвинений, таких риб більше (хамса, тюлька та ін.). Видовий склад риб обох річок не тотожній (табл. 1). Чисельність і поширеність окремих видів у них та по їх ділянках теж неоднакові, що залежить від особливостей самих річок. На їх верхній і середній течії переважають реофільні види, на нижній—мешканці водойм з затриманим збіганням води.

Таблиця 1
Tabelle 1

	Види риб Fischarten	р. Берда Berda-Fluss			р. Обиточна Obytotschnaia-Fluss		
		Зона повільної течії Zone mit langsamer Strömung	Зона витоків і інтенсивної течії Ausflusszone und Zone mit intensiver Strömung		Зона повільної течії Zone mit langsamer Strömung	Зона витоків і інтенсивної течії Ausflusszone und Zone mit intensiver Strömung	
		Ділянка річки Flussgebiet			Ділянка річки Flussgebiet		
		нижня Unterlauf	середня Mittellauf	верхня Oberlauf	нижня Unterlauf	середня Mittellauf	верхня Oberlauf
1	Clupeonella delicatula (Nordm.)				×		
2	Engraulis encrasicholus maeoticus Pusanow				×		
3	Rutilus rutilus (L)	×	×		×		
4	Leuciscus cephalus orientalis (Nordm.)	×	×		×	×	×
5	Leuciscus borystenicus (Kessler)	×	×		×	×	
6	Scardinius erythrophthalmus (L)	×	×		×	×	
7	Leucaspius delineatus (Heckel)	×	×		×	×	
8	Alburnus alburnus (L)	×	×		×	×	
9	Chalcalburnus chalcoides danubicus Antipa		×		×		
10	Gobio gobio sbsp.	×	×	×	×	×	×
11	Rhodeus sericeus amarus (Bloch)	×	×		×	×	
12	Blicca bjoerkna (L)	×					
13	Abramis brama (L)	×			×		
14	Vimba vimba vimba n. carinata (Pall.)				×		
15	Tinca tinca (L)				×		
16	Cyprinus carpio L	×	×		×	×	
17	Carassius carassius (L)				×	×	
18	Cobitis taenia L	×	×		×	×	
19	Esox lucius L	×			×	×	
20	Atherina mochon pontica Eichw.	×			×		
21	Bubyr caucasicus (Kawr.)	×			×		
22	Gobius fluviatilis Pall.	×	×		×		
23	„ syrman Nordm.	×	×		×		
24	„ melanostomus Pall.		×		×	×	
25	„ cephalarges Pall.	×					
26	Mesogobius batrachocephalus (Pall.)				×		
27	Proterorhinus marmoratus (Pall)	×	×		×	×	
28	Pungitius platygaster (Kessler)				×		
29	Gasterosteus aculeatus (L)	×			×		
30	Syngnathus typhle argentatus Pall.				×		
31	Syngnathus nigrolineatus Eichw.	×			×		
	Кількість видів	21	15	1	29	13	2

Таблиця 2

Tabelle 2

На 1 м² водної площі припадає

Pro 1 m² Wasserfläche entfällt

Річка Fluss / Течія Flussgebiet	Берда Berda		Обиточна Obytotschnaia	
	Кільк. екз. риби Anzahl der Fischexemp.	Заг. вага в г Gesamtes Gewicht in gr	Кільк. екз. риби Anzahl der Fischexemp.	Заг. вага в г Gesamtes Gewicht in gr
Верхня Oberlauf	1,65	0,91	15,2	62,5
Середня Mittellauf	7,84	4,46	28,8	26,48
Нижня Unterlauf	9,69	6,86	44,26	24,70
В середньому Im Durchschnitt	8,18	4,89	39,06	26,96

Отже, густота рибного населення збільшується за течією. Хоча кількість риб, що припадає на 1 м² водної площі, порівняно немала, проте, тут переважає дрібна непромислова риба. Втім ці річки і особливо р. Берда (з її лиманом) мають певне значення для рибного промислу, бо в них з моря заходять для нересту короп, шемая, судак та інші види. Охорона нересту і забезпечення виходу з річок (і лиману) в море молоді зазначених видів риб сприятимуть збільшенню промислових рибних ресурсів. Можливе спорудження на досліджених річках водосховищ (для зрошування та ін.) змінить у них умови життя риб і дозволить поставити питання про використання новоутворюваних водойм з рибогосподарською метою.

Надійшло до редакції 25. V 1940 р.

Інститут гідробіології АН УРСР

РЫБЫ р.р. БЕРДЫ И ОБИТОЧНОЙ

Д. БЕЛИНГ и К. ГИММЕЛЬРЕЙХ

Резюме

Летом 1937 г. был изучен состав рыбного населения двух малых рек—Берды и Обиточной, впадающих с севера в Азовское море. Среди 7708 экз. рыб, собранных на всем протяжении р. Берды, обнаружено 23 вида (табл. 1), к которым можно присоединить еще несколько видов (осетр, рыбец, судак и др.), входящих периодически в реку из Азовского моря. В р. Обиточной среди 21315 экз. рыб, выловленных в разных участках реки, найдено 29 видов (табл. 1). На верхнем, среднем и нижнем течении обоих рек состав рыбного населения неодинаков. Наиболее разнообразен он на нижнем течении рек. На верхнем и среднем течении рек преобладают реофильные виды, на нижнем — рыбы стоячих вод. В составе рыб

нижнего течения обеих рек мы находим ряд видов, обычных для Азовского моря и солоноватоводных лиманов. Количество экземпляров рыб, приходящихся на 1 $м^2$ водной площади, увеличивается вдоль по течению рек (табл. 2). Хотя в составе рыб в обеих реках преобладает мелкая малоценная рыба, однако, исследованные реки, в особенности р. Берда с ее лиманом, являются местом нереста ряда видов промысловых рыб, заходящих сюда с моря (карп, шемая, судак и др.). Необходимы мероприятия по охране нереста этих рыб и по обеспечению выхода в море их молоди.